

κυρίου» (Πρὸς Ἐφεσ. 5, 4.). Ὁ ἀπόστολος Πέτρος τραπάζει τοὺς πρεσβυτέρους νὰ διδάσκουν πατρικῶς τὴν νεολαίαν· ταύτην δὲ, νὰ ὑποτάσσεται εἰς ἐκείνους, διὰ τῆς ἐφεξῆς ῥήσεως. » Ποιμαίνετε (οἱ πρεσβύτεροι) τὸ ἐν ὑμῖν ποιμνιον τοῦ Θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστικῶς, ἀλλ' ἐκουσίως· ὁμοίως νεώτεροι ὑποτάγητε τοῖς πρεσβυτέραις (Α΄ ἐπιστ. ε', 2 — 5.). Ὁ Θεὸς Ἰακώβος μᾶς παραγγέλλει νὰ δεχόμεθα τὰς συμβουλὰς τοῦ λογικοῦ, τὸ ὅποιον κατ' ἄλλον τρόπον δὲν ἀναπτύσσεται εἰ μὴ διὰ τῆς ἀρετῆς παιδαγωγίας. » Ἀποθέμενοι, λέγει, πᾶσαν ῥυπαρίαν καὶ περισσῆσαν κακίας, ἐν πραύτητι δέξασθε τὸν ἔμφυτον λόγον, τὸν δυνάμενον σῶσαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν» (Ἐπιστολ. α', 19.), κτλ.

ΡΔΒ΄. Εἰς τοὺς πρώτους χρόνους τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος, ὅποτε ὑπέφερον ἡ ἐκκλησία τὰς σφοδρότάτας καταγίδας τῶν διωγμῶν, ἦσαν ἀτελεῆ καὶ τὰ παιδαγωγικὰ εἰσάγματα. Πολὺν καιρὸν οἱ νεοὶ ἐπύχναζαν εἰς τὰ σχολεῖα τῶν Ἑλλήνων καὶ τῶν Ῥωμαίων. Ἡ Ἀλεξανδρινὴ σχολὴ συστάθη τὸ 180 ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ ἤρχισε νὰ δίδῃ εἰς τὸ εὐσεβὲς πλήρωμα κατηχητὰς τῆς ἱερᾶς πίστεως. Πολλοὶ ποιμένες, καὶ πολλὰ μοναστήρια καὶ τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Δύσεως ἀνέλαβαν τὴν φροντίδα τοῦ νὰ διδάσκουν τὰ τέκνα τῶν εὐσεβῶν, καὶ μὲ μικρὰ μὲν, ἐπιωφελεῖ δὲ βήματα ἐπροχώρουν εἰς τὴν τελειοποίησιν τῆς διδασκαλίας ἕως τὴν ὀγδόην ἑκατονταετηρίδα.

ΡΔΣ΄. ΚΑΡΟΛΟΣ Ο ΜΕΓΑΣ. Ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος ἐφρόντισε δραστηριώτατα διὰ τὴν παιδαγωγίαν· τῶν μοναστηρίων καὶ τῶν ἀρχιεπισκοπῶν τῆς Εὐρώπης τὰ διδασκαλεῖα, τὰ ὅποια μὲ διαφόρους μεταβολὰς διήρκεσαν ἕως τὴν 1774 ἐσταθῆναι, εἶναι ἔργα τοῦ Καρόλου. Ὅτε ἐδιωρίσθησαν εἰς τὰς σχολὰς νὰ διδάσκωνται αἱ ἑπτὰ ἐλευθέριοι τέχναι, Γραμ-

ματική, Ἀριθμητική, Γεωμετρία, Μουσική, Ἀστρονομία, Διλεκτική, Ῥητορική· ἐκ τῶν ὁποίων αἱ πρῶται τρεῖς ὀνομάζοντο Τριόσιον (Trivium)· αἱ δὲ ἄλλαι τέσσαρες, Τετραόσιον (Quadrivium)· αἱ πρῶται ἦσαν ἀναγκαῖαι εἰς πάντα πολίτην· αἱ δευτέραι ὀνομαζόμεναι διὰ τοὺς γραμματισμένους (Ἰδε Τόμ. Α' τοῦ παρόντος Συνταγ. σελ. 14, καὶ Τόμ. Γ', σελ. 234.), οἵτινες ἐκαταγίνοντο καὶ εἰς τὰ Sacragina, ἤγουν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ἁγίων γραφῶν. Τὰ μαθήματα ταῦτα ὀνομάζοντο Σχολαστικά, καὶ οἱ διδάσκαλοι ὡσαύτως Σχολαστικοί· τὸ ὄποιον ὄνομα ἐπεκράτησεν ἕως τὰ τέλη τῆς 15. ἑκατονταετηρίδος.

ΡΑΖ'. Σπουδῆν ἐδιδάσκοντο εἰς τοῦτο τὸ διάστημα καὶ οἱ παλαιοὶ συγγραφεῖς Ἕλληνες καὶ Ῥωμαῖοι· καὶ ἐφάνησαν κατὰ καιροὺς ἄνδρες ὀξυλόγοι εἰς πολλὰ μέρη τῆς Εὐρώπης, ἕως οὗ περὶ τὰ μέσα τῆς 15. ἑκατοντ. ἤρχισεν ἡ Ἰταλία νὰ σκορπίσῃ τὸ φῶς τῆς γνησιωτέρας παιδείας, τὴν ὁποίαν ἐδιδάχθη ἀπὸ τοὺς ἐκεῖ κταφυγόντας Ἕλληνας (Ἰδε Τόμ. Α' τοῦ παρόντος Συνταγ. Σελ. 19.).

ΡΑΗ'. 15. καὶ 16. ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΕ. Ἡ εὐρεσις τῆς τυπογραφίας, καὶ ἐνεργητικοίτινες ἄνδρες, συνεισέφεραν πολλὰ εἰς βελτίωσιν τῆς παιδαγωγίας. Ὁ Ἐρασμος (γενν. 1467, ἀποθ. 1536 εἰς Βασιλείαν), ἔρριψεν ἀληθινὰ καὶ ὀρθὰ βλέμματα εἰς τὴν μέθοδον τῆς διδασκαλίας· καὶ πολλὰ του παιδαγωγικὰ συγγράμματα ἐδωρίσθησαν εὐλόγως διὰ παιδείαν τῶν νέων. Ὁ Ρεϋχλίνος (γενν. 1445, ἀποθ. 1521) συνήργησε πολὺ εἰς τὴν μάθησιν τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ τῆς Ἑβραϊκῆς καὶ ἀμέσως αὐτός, καὶ ἐμῆσος διὰ τοῦ συγγενοῦς του Μελάγχθωνος (γενν. 1497, ἀποθ. 1560), ὅστις μετὰ τοῦ Λουθήρου συνήργησεν εἰς διόρθωσιν

τῶν σχολείων μὲ πολλὰς τῶν παιδαγωγικὰς πραγματείας. Μετὰ πολλοὺς ἄλλους ἐγνωστὰς τῆς διορθώσεως τῶν παιδαγωγείων εἶναι ὀνομαστὸς καὶ Ἰωάννης Ἄμμος Κομῆνιος (γενν. εἰς Μοραυίαν τὸ 1592, ἀπόθ. τὸ 1671). Ἀπρὸς καλέσθη ἐντίμως εἰς Σουηκίαν τὸ 1638, καὶ εἰς Ἀγγλίαν τὸ 1641, εἰς Τρανσυλβανίαν, Φραγγερόσιον, καὶ Ἀρστελὺδαμον, διὰ νὰ μετορρυθμίσῃ τὴν τάξιν τῶν σχολείων. Τὸ σύγγραμμά του *Janua linguarum reserata*, ἐμεταφράσθη εὐθὺς εἰς 15 γλώσσας, ὡσαύτως καὶ τὸ *Orbis pictus*, τὸ ὁποῖον ἐξεδόθη πολλάκις· ἔγραψε καὶ ἄλλα ὠφέλιμα. Ἐσπούδασεν οὗτος πρῶτος νὰ εἰσαῖξῃ τὸ ἀξιόλογον μάθημα τῆς ἐνώσεως τῆς γλώσσης μὲ τὰ πράγματα.

ΡΛΘ'. Τὸ τάγμα τῶν Ἰησουϊτῶν (κατασταθ. 1535) ἔκαμεν ἐποχὴν εἰς τὰ σχολεῖα καὶ παιδαγωγεῖα. Εἰς ἕλα τὰ μέρη τῆς Εὐρώπης κατεστάθησαν μεταξὺ τῶν Καθολικῶν Ἰησουϊτικὰ σχολεῖα εἰς Ἰγνατίου Λοῦλα (γενν. 1491) κατὰ τὸ σχέδιον Κλαυδίου Ἀκουαβίβα, καὶ ἐπροξένησαν μαγάλην ὠφέλειαν. Πολλὰ μέθοδοι ἐδιωρθώθησαν καὶ πολλὰ παιδαγωγικὰ ζητήματα ἐπροβλήθησαν ἀπ' αὐτοὺς.

ΡΜ'. Εἰς τὴν Γαλλίαν ἐπαίδευσαν πολλοὺς ἀξιολόγους μαθητὰς τὰ σχολεῖα καὶ παιδαγωγεῖα τῶν εἰς τὸ Πορτροϊάλιον (*Port - Royal*) Ἰανσενιστῶν ἀπὸ Κορνηλίου Ἰανσένου ὀνομασθέντων διδασκάλων. Ὁ ἄριστος Φενελὼν (ἀποθ. 1715) ἀπεθανατίσθη ὡς ἡγεμόνην παιδαγωγὸς καὶ συγγραφεὺς περὶ τῆς τῶν κοραπίων ἀνατροφῆς, καὶ διὰ τὸ θαυμαστὸν τοῦ σύγγραμμά του τὸν Τηλέμαχον.

ΡΜΑ'. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἔγραψεν ὁ Λώκκιος (1692) τὸ εἰς πολλὰς γλώσσας μεταφρασθὲν παιδαγωγικὸν τοῦ σίγγραμμα.

ΡΜΒ'. ΙΗ'. ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ. Εἰς μάτην ἐμπο-
 ρεῖς νὰ ζητήτης εἰς τὴν ἱστορίαν ἐποχὴν, ὅποτε ἐλαλήθησαν
 καὶ ἐγράφησαν περὶ ἀγωγῆς καὶ παιδείας τόσα πολλὰ, ὅσα ἀπὸ
 τῆν ἀρχὴν τῆς ΙΗ'. ἑκατονταετηρίδος, καὶ μάλιστα εἰς τὴν Γερ-
 μανίαν. Τὴν παιδαγωγικὴν ἱστορίαν τοῦ χρόνου τούτου ἐμπο-
 ροῦμεν νὰ ἀναγνώσωμεν εἰς τέσσαρας σχολὰς, τὴν τοῦ Φραγκίου,
 τὴν τῶν Ἀνθρωπιστῶν, τὴν τῶν Φιλανθρώπων, καὶ τὴν Ἐκλε-
 κτικὴν.

ΡΜΓ'. ΦΡΑΓΚΙΑΚΗ ΣΧΟΛΗ. Αὐγουστος Ἑρμάννος
 Φράγκιος (γενν. εἰς Λυβέκκην τὸ 1603) ἐτύπησε παιδαγω-
 γικὴν σχολὴν εἰς τὴν Ἄλλην (Halle) κατὰ τὰς ἐφεξῆς ἀρχάς.

Πάντης ἀγωγῆς καὶ παιδείας πρέπει νὰ ὑπέκειται βία
 ἢ θεογνωσία καὶ ἡ εὐσέβεια. Ὁ ἀληθὺς εὐσεβὴς ἄνθρωπος εἶ-
 ναι καὶ ἀσθὺς πολίτης· χωρὶς τὴν εὐσέβειαν αἱ γνώσεις εἶναι
 πλέον βλαβεραὶ παρὰ ὠφέλιμοι εἰς τὸν ἄνθρωπον.

Ὅλα τὰ παιδιὰ, ἔνν καὶ διάφορα ἀπ' ἀλλήλων κατὰ
 τὴν ἀγαθὴν ἢ κακὴν διάθεσιν, ἐμποροῦν νὰ διαφθαρθοῦν· καὶ
 διὰ τοῦτο χρειάζονται ὅλα στερέωσιν εἰς τὴν ἀρετὴν καὶ εἰς τὰ
 ἥθη, καὶ προφυλακὴν μὴ ἐκδοθῶσιν εἰς τὰς ἡδονάς.

Ἐπειδὴ φυσικὰ ρέπουσιν εἰς τὴν τέρψιν οἱ νέοι· διὰ τοῦτο
 πρέπει νὰ τοὺς εὐφραίνωσιν οἱ παιδαγωγοὶ μὲ σωματικὰς κι-
 νήσεις μὲ μηχανικὰς ἀσχολίας, καὶ μὲ τερπνὰς ἐξηγήσεις πολ-
 λῶν ἐπιωφελῶν πραγμάτων τῆς φύσεως καὶ τῶν τεχνῶν.

Εἰς πᾶσαν διδασκαλίαν πρέπει νὰ στέκη πρὸ ὀφθαλμῶν
 τοῦ διδασκάλου ὁ μέλλον βίος τοῦ μαθητοῦ· ἀλλ' ἡ θεογνω-
 σία εἶναι ἀναγκαία εἰς πάσης τάξεως ἄνθρωπον· διὰ τοῦτο αὕτη
 πρέπει νὰ εἶναι βία εἰς πάσης τάξεως σχολεῖα.

Ὅσοι μέλλουσιν νὰ καταγείνουσιν εἰς τὰ ἔργα τοῦ κοινωνικοῦ
 βίου, ἀπαραιτήτως πρέπει νὰ ἐξεύρωσιν. Νὰ γράψωσιν, νὰ ἀνα-

γινώσκωσι, να λογαριάζωσιν· εμπάρδως δὲ να διδασκῶσιν καὶ τὰ στοιχειωδέστερα τῆς Φυσικῆς, Γεωγραφίας, Ἱστορίας· ἀλλ' ὅλα ταῦτα κατ' ἐπιτομήν.

Διὰ τοὺς γραμματισμένους εἶναι ἀναγκαῖαι ἡ Λατινικὴ καὶ ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα· τὸ μέγιστον ἀπ' αὐτὰς ὕψελος εἶναι ἡ κατάληψις τῶν ἀγίων γραφῶν, καὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν συγγραφέων.

Συγχρόνως μὲ τὰς γλώσσας ταύτας να διδάσκωνται Γεωγραφίαν, Ἱστορίαν, Μαθηματικὴν, Ἀστρονομίαν, Φυσικὴν Ἱστορίαν, Φυσικὴν. Ἔως τώρα (ἔλεγε τότε ὁ Φράγκιος) δὲν ἔξυραν τίποτε ἄλλο οἱ γραμματισμένοι παρὰ τὰς παλαιὰς γλώσσας, χωριστὰς ἀπὸ τὰς ἐπιστήμας.

Εἰς τὸ ὀρθῶς συλλογίζεσθαι μᾶς ὁδηγεῖ ἡ Λογικὴ· εἰς δὲ τὸ ὀρθῶς λέγειν καὶ γράφειν ἡ Ῥητορικὴ. Καὶ αἱ δύο πρέπει να διδάσκωνται εἰς τὰς ὑψηλοτέρας τῶν μαθητῶν κλάσεις.

Πολλοὶ περίφημοι παιδαγωγοὶ, καὶ περίφημοι ἄνδρες ἐγάγησαν ἀπὸ τὴν Φραγκιακὴν σχολὴν, τῶν ὁποίων τὴν ἱστορίαν ἐμπορεῖ να εὔρητις εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς Φιλολογίας. Διδακτικὰ βιβλία διαφόρων γνώσεων ἐξηπλώθησαν ἐντεῦθεν εἰς ἕλην τὴν Γερμανίαν. Σημειῶνομεν δὲ ἐν παρόδῳ, ὅτι τῆς σχολῆς ταύτης ὑπήρξε μαθητῆς ὁ περικλεῆς Οὐύλφιος ὁ κριτικώτατος φιλολόγος, ἵς τις σιμὰ πολλῶν ἄλλων ἐφιλοπόνητε τὴν θαυμαζομένην τοῦ Ὀμήρου ἔκδοσιν.

ΡΜΔ'. ΣΧΟΛΗ ΤῶΝ ἈΝΘΡΩΠΙΣΤῶΝ. Κατὰ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἤκμαζε καὶ ἡ σχολὴ τῶν Ἀνθρωπιστῶν (Humanisten) εἰς πολλὰ μέρη τῆς Γερμανίας. Αἱ ἀρχαί της ἦσαν πρῶτον πολλὰ αὐστηραί· ἔπειτα ἐμετριάσθησαν.

ΡΜΕ'. Αὐστηραὶ ἀρχαὶ τῶν Ἀνθρωπιστῶν. Αἱ παλαιαὶ γλώσσαι, καὶ μάλιστα ἡ Ἑλληνικὴ καὶ Λατινικὴ,

εἶναι θεμέλιον πάσης ἀληθοῦς παιδείας. Οἱ γραμματισμένοι πρέπει νὰ τὰς ἐξεύρωσι βασιμίως· καὶ τοὺς μὴ γραμματισμένους ὠρεῖ εἰ μετρία τις αὐτῶν εἶδησις.

Ἡ σπουδὴ τῶν γλωσσῶν εἶναι γύμνασις τοῦ νοός. Ἐκτεταμένη φιλολογία βάλλει εἰς ἐνέργειαν ὅλας τὰς ψυχικὰς δυνάμεις, καὶ οὕτω τὰς ἰξύνει· ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ὕλην πηγὰς πάσης μαθήσεως εἶναι τὰ ἑλληνικὰ καὶ λατινικὰ συγγράμματα· ὅς τις λοιπὸν θέλει νὰ ἀντλήσῃ ἀπὸ τὰς πηγὰς, πρέπει νὰ ἐξεύρῃ τὰς γλώσσας.

Ἡ μελέτη τῆς Γραμματικῆς πρέπει νὰ προπορεύεται ἀπὸ τῶν φιλοσοφικῶν καὶ ἱστορικῶν καὶ αἰσθηματικῶν γνώσεις· αἱ πραγματικαὶ γνώσεις πρέπει νὰ εἶναι πᾶρθεροι, ὡς ἐμποδίζουσαι τὰς προόδους τῶν παλαιῶν γλωσσῶν.

Ἦν γυνάγματα εἰς τὴν ἑλληνικὴν καὶ λατινικὴν γλῶσσαν, καὶ τὰ διὰ στίχων συντάγματα ἠρεῖον τοὺς μαθητὰς, ἐπειδὴ τοὺς εὐκαλύπτουν καὶ τὸν τρόπον τοῦ συγγράγειν, καὶ τὴν καταλήξει τῶν συγγραφέων.

ΡΜΖ'. Εὐλογώτεροι ἀρχαῖ τῶν αὐτῶν. Μισταγενέστεροι Ἀυθροπισταὶ κατανοήταυτες σοφῶς τὰς ὑπερβολὰς τῶν προσκτεθέντων δογμάτων ἀντιπαρέβαλαν τὰ ἐφεξῆς.

Τὰ σχολεῖα τῶν παλαιῶν γλωσσῶν νὰ εἶναι διορισμένα διὰ μίνους τοὺς γραμματισμένους· αἱ δὲ ἄλλαι τάξεις νὰ δαπανοῦν τὸν ὀλίγον καιρὸν τῶν εἰς μάθησιν γνώσεων χρησίμων εἰς τὴν πολιτικὴν κεινωσίαν.

Ἐμπορεῖ νὰ εἶναι τις Ἰατρός, Δικολόγος, ἀλλὰ καὶ Παιδαγωγός χωρὶς νὰ ἔχῃ βαθεῖαν φιλολογικὴν πολυμαθεῖαν. Εὐκταῖον ὅμως εἶναι διὰ πάντα σπουδαῖον νὰ γνωρίζῃ ὅπως οὖν τὴν παλαιὰν φιλολογίαν.

Ἐπὶ τὴν σπουδὴν τῆς Γραμματικῆς εἶναι ὀχληρὸν βάρος τῆς

μνήτης· οὐδ' εἶναι δυνατόν νὰ μάθουν ἀκριβῶς καὶ εὐκρινῶς οἱ νέοι τὰς δυνάμεις τῶν λέξεων χωρὶς νὰ ἐξεύρωτε πράγματα. Π. ἔπει λοιπὸν μὲ τὴν Γραμματικὴν νὰ ἀναμιγνύονται καὶ ἐπιπόλαιαι γνώσεις τῶν ἐπιστημῶν, ὡς δυναμτικαὶ τοῦ νοῦς, καὶ εὐκολουτικαὶ τῆς τῶν γλωσσῶν μαθήσεως.

Διὰ τὰ τὰ παιδιὰ εἶναι ἀναμφιβόλως γνώσεις ἄλλαι ὠφελιμώτεραι παρὰ αἱ εἰς παλαιὰς γλώσσας ἀσχολίαι. Ἡ γύμνασις τῶν αἰσθητικῶν, καὶ ὁ φωτισμὸς τῶν ψυχικῶν δυνάμεων πρέπει νὰ εἶναι σκοπὸς τῶν πρώτων παιδικῶν μαθημάτων. Δωδεκαετείς παῖδες μάλιστα ἐμπροσθὺν νὰ ἀρχίσουν τὴν μάθησιν τῶν παλαιῶν γλωσσῶν.

Καὶ ὁ μέγιστος Φιλολόγος ἐμπορεῖ νὰ εἶναι ἀνὸφελής καὶ ἄχρητος διδάσκαλος· εἰς τὸ διδάσκειν εἶναι ἀναγκαῖαι καθολικαὶ γνώσεις, καὶ πρὸ πάντων — Μ έ θ ο ρ ο ς.

Οἱ παλαιοὶ κλασσικοὶ συγγραφεῖς οὐκ ἔγραψαν δι' ἀρχαρίους νέους· διὰ τοῦτο χρειάζονται συλλογαὶ τῶν ὠφελιμιωτέρων καὶ εὐκολωτέρων γνώσεων πρὸς παιδείαν τῶν νέων.

Αἱ παλαιαὶ γλώσσαι πρέπει νὰ διδάσκωνται εἰς τὰ Γυμνάσια, ἀλλ' ἐνταυτῷ καὶ ἐγκυκλοπαιδική τις προπαρασκευὴ τῶν νέων διὰ τὰ Πανεπιστήμια.

Ἑλληνικαὶ καὶ Λατινικαὶ συνθέσεις ποιημάτων ἀνήκουν εἰς τὸν σχολαϊσμὸν τῶν παλαιῶν χρόνων.

Ἀπὸ τὰς μεταφράσεις τῶν παλαιῶν γλωσσῶν εἰς τὴν ὀμιλουμένην γλῶσσαν τοῦ ἔθνους αὐξάνει ἡ νέα φιλολογία, καὶ βελτιώνεται καὶ ἡ ὀμιλουμένη γλῶσσα. "Ὅσον ὅμως καὶ αὐ βελτιωθῆ ἡ λαλουμένη, αἱ παλαιαὶ γλώσσαι εἶναι ἀναγκαϊόταται εἰς τοὺς γραμματισμένους.

Ἀπὸ τὴν τῶν Ἀνθρωπιστῶν σχολὴν ἐκβῆκαν ἐξαιρετοὶ Παιδαγωγοί, Κελλάριος, Γέσνερος, Ἐρνέστιος, Εὐνός, καὶ

ἄλλοι πολλοὶ· πολλοὶ κλασσικοὶ συγγραφεῖς τῶν Γερμανῶν, Ἐγγελος, Κάρβιος, Ἐρδερσ, Βελάνδος κτλ. πολλοὶ Φιλόλογοι· Συνεΐδερσ, Ρεΐμερσ, Λσις, Ίακίωβις, Νιτίσιχος, Φύγιοις, Γεδέκκιος, Βροΐδερσ, Ἐρμάννσ κτλ.

ΡΜΖ'. ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΩΝ. Τὰς ἀφορμὰς τῆς σχολῆς ταύτης ἐθώκεν Ἰωάννης Ἰάκωβος Ρουσσῶς μετὸ περίφημον σύγγραμμά του *Emile ou de l'Éducation* 1762 (*). Ἐκ τῆς ιδέης τούτου τοῦ συγγράματος κινήθη ὁ Γερμανὸς Βασεζόβιος (γεννηθ. 1723, ἀπεθ. 1790) ἐσύστησεν εἰς Δεσσάου τὴν Φιλανθρωπικὴν σχολὴν, τῆς ὁποίας βᾶσεις εἶναι αἱ ἐφεξῆς.

Καθὼν ἀπὸ τὰ μέχρι τοῦδε φανέντα σχολεῖα δὲν εἶναι ἐλεύθερον ἀπὸ ἐλαττώματα. Ἡ μέθοδος τῆς τῶν γλωσσῶν διδασκαλίας εἶναι πολλὰ βλαβερὰ εἰς τοὺς νέους· ἐξ αὐτῆς ἀρρίσσει βίβρια ὁ ἐγκέφαλος τῶν διδασκομένων, οἵτινες ἀποστηθίζουσιν ἀκατανυήτους λέξεις.

Κατὰ τὴν σωματικὴν ἀγωγὴν πρέπει νὰ μιμηθῶμεν τοὺς

(*) Περὶ τοῦ πολυθρῦλλήτου τούτου συγγράμματος, τὸ ἑποῖον ἀπὸ πολλοὺς μὲν ἐπαινέθη καθ' ὑπερέσλην, ἀπὸ πολλοὺς δὲ ἐκαταφρονηθῆν ὡσαντις, ἔκριεν ὀρθότατα ὁ ἑλβετός. Cet ouvrage est à la fois digne de son Auteur et de l'estime publique. Mais trop souvent il sacrifie l'exactitude à l'éloquence et tombe dans les contradictions, que sans doute il eût évitées, si plus severe observateur de ses propres idées, il les eût plus attentivement comparées entre elles. De l'Homme. Sect. V. Chap. I. ἤγουν, τὸ σύγγραμμά τοῦτο εἶναι πάντοτε ἄξιον τοῦ συγγραφέως του, καὶ τῆς κοινῆς ταύτης· ἀλλὰ συχνάκις θυσιάζει τὴν ἀκρίβειαν εἰς τὴν εἰρηλωτικαύ, καὶ περιπίπτει εἰς ἀντιφάσεις, τὰς ὁποίας ἀπεφεύγει ἀναμφισβότως, ἐὰν παρατηρῶν αὐτηρότερα τὰς ιδέας του τὰς ἐσύγκρινε πρὸς ἀλλήλας μετὰ προσοχὴν πλειοτέραν.

παλαιούς. Ἡ γυμναστική ἐνδυναμώνει καὶ μορφώνει ἐξαιρέτως τὸ σῶμα.

Κατὰ τὴν πνευματικὴν παιδείαν πρέπει οἱ νέοι νὰ διδάσκονται οὕτως, ὥστε νὰ γίνονται ἄνθρωποι· ἕως τούτου ἐγίνοντο φραγματισμένοι καὶ εὐγενεῖς, καὶ τεχνίται· ἄνθρωποι ὅμως καὶ κοσμοπολίται ἦσαν εὐέλθοι.

Αἱ ποιναὶ καὶ τὰ βραβεῖα τῶν παιδῶν πρέπει νὰ γίνονται μὲ κρίσιν, ὥστε οὔτε ἐκείναι νὰ τὰ ταπεινώνωσιν, οὔτε ταῦτα νὰ τὰ ἀλαζονεύωσι.

Νὰ γίνεσθαι τερπνὴ ἡ διδασκαλία τῆς πίστεως καὶ τῆς Ἠθικῆς· νὰ μὴ ἀφανίζεται ἡ φυσικὴ πρὸς τὴν ἐλευθερίαν γλίσις, ἀλλὰ νὰ χειραγωγῆται εἰς τὸ ἀγαθόν. Ἐκ φύσεως εἶναι οἱ παῖδες ἀγαθοὶ καὶ φιλόανθρωποι· ἡ βία ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τοὺς διαφθείρει. Φιλανθρωπία πρέπει νὰ εἶναι ὁ τελευταῖος σκοπὸς τῆς ἀνατροφῆς τῶν.

Εἰς τὴν ἀγωγὴν τῶν παιδῶν νὰ ἐπιμελῶνται πλέον τὴν φύσιν παρά τὴν τέχνην. Τὰ εὐγενικὰ λεγόμενα ἤθη καὶ ἔθη εἶναι παρά φύσιν ἐν μέρει, καὶ τὰ εὐρίσκουν οἱ παῖδες, ὅταν ἀκμώσασιν· Ὅταν τὰ παῖδιά διδάσκωνται ὡς παιδία μένουσι πολὺν χρόνον ἀδιάφθορα.

Τὰ παιδία νὰ διδάσκωνται πρὸ πάντων αἰσθητὰ, καὶ ὄχι ἀφήρημένα πράγματα. Μόνον ὁ Κρομέγιος μᾶς ἔδειξε κατὰ τοῦτο τὸν ἀληθινὸν ὁρῶν.

Αἱ γλῶτται νὰ διδάσκωνται ὡς ὄργανα, καὶ ὄχι ὡς σκοπὸς τῆς μαθήσεως· οὐδὲ νὰ μαυθάνωσιν οἱ παῖδες πράγματα, τὰ ὅποια δὲν θέλουν μεταχειρισθῆν εἰς τὴν ζωὴν τῶν. Εἶναι β'βαιον, ὅτι δὲν θέλουν γείνειν ὅλοι τῆς φιλολογίας διδάσκαλοι. Πραγματικαὶ λοιπὸν γνώσεις πρέπει νὰ καθυποβλήλωνται θεμέλιοι τῆς τῶν παιδῶν μαθήσεως.

Ἐὰν φροντίζωμεν διὰ τὴν ἐνάρετον ἀγωγήν τῶν παιδῶν, πρέπει νὰ μὴ τοὺς δίδωμεν εἰς χεῖρας οὔτε ὑλοκλήρους ἐκθύσεις τῶν κλασσικῶν συγγραφέων, οὔτε ὅλην τὴν ἀγίαν γραφὴν ἐκλελεγμέναι χρηστομάθειαι ἀπὸ τοὺς κλασσικοῦς, καὶ ἀποσπάσματα τῆς ἀγίας Γραφῆς εἶναι τὰ χρησιμώτερα διδακτικὰ μέσα τῆς νεολαίας.

Ἀπὸ τὴν τῶν Φιλανθρωπῶν σχολῆν ἐκβῆκαν πολλοὶ ἀριστοὶ καὶ χρήσιμοι παιδαγωγοί, τῶν ὁποίων ἀναμφιβόλως κορυφαῖος λογίζεται ὁ Κάμπιος (J. H. Campe, γενν. 1746, ἀποθ. 1818). Τὰ συγγράμματά του ἀποβλέπουσιν τὴν ἀγωγήν τῶν παιδῶν καὶ κορασίων· ὅλα ἠθικώτατα καὶ γλαφυρώτατα. Πολλοὶ ἄλλοι συγγραφεῖς ἐκ ταύτης τῆς σχολῆς ἐξέδωκαν πολλὰ καὶ διάφορα βιβλία διὰ τοὺς παῖδας· πλήν ὅτι εἶναι ὅλα ἱκανὰ νὰ εἴωπον τὴν ὁποίαν ὑπόσχονται ὑφέλειαν.

ΓΡΗΉ. ΣΧΟΛΗ ΤΩΝ ΕΚΛΕΚΤΙΚΩΝ. Ἀπ' ἀρχῆς ταύτης τῆς ἑκατονταετηρίδος ἕως τέλους ὑπῆρξαν νοήμονες παιδαγωγοὶ καὶ διδάσκαλοι, οἵτινες τὰ μὲν ἀπὸ συγγράμματα τῶν προατόχιων τῶν, τὰ δὲ ἐξ ἰδίας τῶν πείρας ἐδιείδαξε καθύστερ τὸ ἴδιόν του σύστημα, καὶ ἐδίδαξαν μὲ πολλὴν ὑφέλειαν. Κατὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς κατηχήσεως ὅτι ἠκολούθησαν κατ' ἔχνη τὴν Φραγκιακὴν σχολὴν, ἀλλ' ἀνέδειξαν οὐχ' ἧττον ἀνδράς ἐναρέτους καὶ θεῶν φοβουμένους· τὰ ἀνθρωπικὰ μαθήματα δὲν ἐδίδαξαν μὲ αὐστηρότητα ἀκραν, ἀλλ' οὐδέ τὰ ἐναταφύνησαν· ὁ Πασσεδουβιακὸς ψευδανθρωπισμὸς δὲν τοὺς ἐνθουσίασε τόσον, ὥστε νὰ ἀπερρίψουν πᾶσαν παλαιὰν μέθοδον ὡς ἄχρηστον, ὅλλ' οὐδέ τόσον ἰδιότροποι ἦσαν, ὥστε νὰ μὴ καρπιώθουν ὑφέλειαν ἀπ' αὐτῶν, οὐδέ νὰ ζητοῦν βελτίωσιν εἰς τὰς μεθόδους τῶν. Οὗτοι ἐνομιάζοντο ἐκλεκτικοὶ καὶ ἡ σιεριστὸς βύρσις τῶν εἶναι τὸ ἴδιόν του, ἵδὲν τὰ ἑαυτῶν ἀξίως τὸ καλὸν κατέχευε.

Πολλοὶ σοφοὶ ἄνδρες ἠγωνίσθησαν πρὸς ὕψελος τῆς ἀνθρωπότητος μετὰ τὸ ἀξιωματικὸν τοῦτο· ὁ Σούλσερος (J. G. Sulzer, γενν. 1719, ἀποθ. 1779 εἰς Βερολίον) ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς σύστασιν πολλῶν παιδικῶν ἐγκυκλοπαιδεύων μετὰ τὴν σύντομόν του περίληψιν ἔλων τῶν ἐπιστημῶν (Kurzer Begriff aller Wissenschaften, 1746). Μίλλερος εἰς τὴν Γαλιίαν, Βέϊτς εἰς τὴν Λειψίαν, καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἠγωνίσθησαν ἀξιοπαίτως διὰ τοὺς παῖδας. Πολλοὶ ἐφήρμοσαν τὴν Καντιακὴν Φιλοσοφίαν εἰς τὰς παιδαγωγικὰς μεθόδους των· αὐτοῦ δὲ τοῦ Καντίου ἡ μικρὰ παιδαγωγικὴ ἐφάνη μετὰ τὸν θάνατόν του.

PMΘ'. Κατὰ ταύτην τοῦ χρόνου τὴν περίοδον ἡ Πορτογαλλία, Ἰσπανία καὶ Γαλλία ἔμειναν ἀμετάβλητοι εἰς τὰς παλαιὰς διατάξεις τῶν σχολείων καὶ παιδαγωγείων καὶ πανεπιστημίων. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἔδειξαν συγγραφεῖς τινὲς ἐλευθερίους ιδέας περὶ τῆς ἀγωγῆς τοῦ λαοῦ, χωρὶς ὅμως κέρμιναν μεγάλην μεταβολήν. Εἰς τὴν Τοσκάναν ἐβελτίωσε τὰ σχολεῖα ἡ διοίκησις τοῦ Λεοπόλδου. Εἰς τὴν Ῥωσσίαν, παρεκτός τινῶν διατάξεων Δικατερίνης τῆς Β', δὲν ἐφάνησαν πρόσδοι εἰς τὴν παιδαγωγίαν. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν ἔμειναν αἱ παλαιαὶ διατάξεις. Εἰς τὴν Ὀλλανδίαν, Δανιμαρκίαν, Σουηκίαν, Πολωνίαν, καὶ Οὐγγαρίαν ἐγνώσθησαν καὶ εἰσῆχθησαν ἐν μέρει αἱ παιδαγωγικαὶ μέθοδοι τῆς Γερμανίας.

PN'. IO'. ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΗΡΙΣ. Εἰς τὰς ἀρχὰς ταύτης τῆς ἑκατονταετηρίδος ἡ Γαλλία, ἀφ' οὗ ἐπέρασεν οἱ σφοδροὶ παροξυσμοὶ τῆς πολιτικῆς μεταβολῆς, ἤρχισε νὰ μεταβάλλῃ καὶ νὰ βελτιώσῃ τὰς μεθόδους τῶν παιδαγωγείων καὶ πανεπιστημίων· δὲν ἔστρεψεν οὐδὲ ἄνδρας σοφοὺς, οἵτινες ἠδύνατο νὰ κάμουν τὰς διορθώσεις. Ἀλλ' ἡ αὐτοκρατορία τοῦ Ναπολέοντος (1804) μετεμόρφωσεν εὐθὺς ἕλα τὰ παιδαγωγεῖα καὶ

πανεπιστήμια εἰς στρατιωτικὰ Γυμνάσια. Μετὰ τὴν πτώσιν τούτου ἤρχισαν πάλιν νὰ προχωρῶσιν αἱ παιδαγωγίαι κατὰ τὴν νέαν μέθοδον Βέλλου καὶ Λαγκαστέρου.

ΡΝΑ'. Εἰς τὴν Ῥωσσίαν εἰσῆχθησαν πολλάι μέθοδοι παιδαγωγίας, ἀφ' οὗ ἀνέβη τὸν αὐτοκρατορικὸν θρόνον Ἀλέξανδρος ὁ Α'. Ἡ αὐτοκράτεισσα μήτηρ του θέλει γείνειν ἀειμνηστὸς διὰ τὰ ὑποῖα ἐσύστησε κορασιῶν διδασκαλεῖα. Ἐκτὸς τὸ παρὸν εἰσῆχθη καὶ ἡ Λαγκαστρεινὴ μέθοδος διὰ τὸν κοινὸν λαὸν καὶ διὰ τοὺς στρατιώτας.

ΡΝΒ'. Εἰς τὴν Ἀγγλίαν εἰσάγεται ἀδιακόπως ἡ Λαγκαστρεινὴ μέθοδος.

ΡΝΓ'. Εἰς τὴν Ἰταλίαν ἦσαν ἄφαντοι αἱ νέαι μέθοδοι τῶν σχολείων· μ' ὅλου τὸ πολεμικὸν σύστημα τοῦ Ναπολέοντος, εἶχαν γείνειν ἱκαναὶ μεταρρυθμίσεις εἰς τὰ σχολεῖα. Τὸ ἐκλεκτικὸν σύστημα τῆς Αὐστρίας εἰσάγεται κατὰ τὸ παρὸν εἰς τὰς Βενετικὰς καὶ Λομβαρδικὰς καὶ Τοσκανικὰς χῶρας.

ΡΝΔ'. Εἰς τὴν Ὁλλανδίαν ὁ τετραετίας βασιλεύσας Λουδοβίκος Ναπολέων (1806 — 1810) ἐτίμησε τὴν θέλησιν τοῦ ἔθνους, καὶ ὑπερασπιζόμενος τὴν κοινὴν παιδείαν, ἐσύστησε πολλά παιδαγωγεῖα κατὰ τὴν Γερμανικὴν μέθοδον.

ΡΝΕ'. Εἰς τὴν Οὐγγαρίαν εἰσάγονται ἐκ τῆς ἐκλεκτικῆς σχολῆς αἱ καλῆτεραι μέθοδοι, καθὼς καὶ εἰς τὴν ἄλλην Αὐστριακὴν ἐπικράτειαν.

ΡΝς'. Εἰς ὅλην τὴν Γερμανίαν, μ' ὅλας τὰς ἀλλεπαλλήλους μεταβολὰς τῶν πολεμικῶν περιστάσεων, ἔγειναν παιδαγωγικαὶ μεταρρυθμίσεις ἀπ' ἀρχῆς τῆς τρεχούσης ἑκατονταετηρίδος ἕως τῆς σήμερον. Ἐκρίθη τὸ σύστημα τοῦ Πισταλότσου, καὶ κρίνεται τὴν σήμερον τὸ Λαγκαστρεινὸν, περὶ τῶν ὁποίων λέγομεν μὲ συντομίαν τὰ ἐφεξῆς.

ΡΝΖ. Ὁ Πισταλότσης (H. Pestalozzi γεννηθ. εἰς Ζύριχον τῆς Ἑλβετίας τὸ 1746) ἐφημέθη διὰ τὸν ζῆλον, τὸν ὁποῖον συνέλαβε διὰ παιδαγωγίαν τῶν πτωχῶν τάξιον τῆς πατρίδος του· ἐξ ἐπαινετῆς φιλανθρωπίας ὁρμήσας εἰς τὸ ἔργον τῆς παιδαγωγίας ἐπεχείρησε καὶ εὐὰ γράψῃ καὶ εὐὰ διδύξῃ τὴν νέαν του μέθοδον πρὸς εὐκολωτέραν καὶ εὐτυχεπτέραν ἀνάπτυξιν τῶν νοητικῶν καὶ ἠθικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου. Τὸ ἐπιπτὸν ἀλφαριθμητικὸν του (A B C der Anschauung), τὸ ἀριθμητικὸν του σύστημα, καὶ τ' ἄλλα του παιδαγωγικὰ βιβλία, καὶ αἱ μέθοδοί του γυμναζοῦσι κατά τινας μόνον τὴν φαντασίαν τῶν νέων, χωρὶς εὐὰ διεγείρωσι μεγάλην τινα ἐνέργειαν εἰς τὰς ἄλλας ψυχικὰς δυνάμεις· διὰ τοῦτο ἐσωπήθη τὴν ἡ Πισταλοτσινή μέθοδος εἰς τὴν Γερμανίαν ("Ἴδε Νειμεῦου Παιδαγωγία, Τόμ. Γ. σελ. 395.). Κατ' ἄλλους πάλιν κρίνεται ἀξιόλογος ἡ τούτου μέθοδος, παρεκτός ὅτι μὴ γινώσκων τὴν νέαν Φιλολογίαν ὁ Πισταλότσης, οὐδὲ τὰς πρῶτους τῆς Παιδαγωγικῆς ἐνόμισεν εὐρήματα του πολλὰ πρὸ πολλοῦ εὐρημένα καὶ εἰσηγμένα εἰς τὴν Παιδαγωγίαν ("Ἴδε Conversations Lexicon εἰς λέξιν Πισταλότσης). Ὅπως ἂν ἔχη τὸ πᾶν μα, ἡ φιλανθρωπία του, διὰ τὴν ὁποίαν ἐπίχυνεν αὐτὸς περιποιούμενος τὰ πτωχὰ παιδιά, εἶναι θαυμάσιος καὶ ἀξιοσέβηστος.

ΡΙΝΗ. Ὁ Βέλλος (1797) καὶ ὁ Λαγκάστερος (1806) εἰσήγαγον νέαν Μέθοδον διδασκαλίας, εἰς τὴν ὁποίαν αἱ μαθηταὶ διδάσκονται εἰ ἀλλήλων, καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζεται μέθοδος ἀλληλοδιδασκαλίας. Τὰς ἀρχὰς ταύτης τῆς μεθόδου ἐμποροῦν εὐὰ ἰδεῖν αἱ ὁμογενεῖς μας, ὅσοι δὲν ἀναγινώσκουν ξένων γλωσσῶν συγγράμματα, εἰς τὸν Λόγιον Ἐρμῆν, (ἔτους 1816, Ἀριθ. 1, 2, 3, 4, 5, 6, 8, καὶ 1819, Ἀριθ. 1.). Ἡ μέθοδος αὕτη κρίνεται πολλὰ μηχανικὴ καὶ ἀνίκανος εὐὰ ἐξυπνίσῃ τὰς κρείτ-

τυνας τῆς ψυχῆς δυνάμεις εἰς τὴν Φιλοσοφίαν καὶ τὰς ἄλλας ἐ-
 πιστήμας (Νειμειϋρ. Παιδ. Μέρ. Β'. σελ. 612 — 636). ἀλλὰ
 διὰ τὰ κοινὰ καὶ χωρικά σχολεῖα, καὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν τοῦ
 ἀναγινώσκειν καὶ γράφειν καὶ λογαριάζειν εἶναι ἀναντιρρήτως
 εὖρον θεόσδοτον. Πρῶτον, διότι ἡ μέθοδος αὕτη διδάσκει πολλοὺς
 εἰς ὀλίγου χρόνου διάστημα· καὶ οὕτω χωρὶς πολλὴν δαπάνην
 οὔτε χρονικὴν, οὔτε χρηματικὴν ἔμποροῦν νὰ ἐξαπλωθῶσιν
 εἰς πολὺ μέρος τοῦ λαοῦ αἱ ἀναγκαῖαι γνώσεις· δεύτε-
 ρον, τὸ μηχανικόν της δὲν εἶναι βλαβερὸν εἰς τριαῦτα μα-
 θήματα· διότι εἰς τὰ χωρικά τῶν κοινῶν γραμμάτων σχολεῖα
 πάντοτε σχεδὸν εἶναι παιδαγωγοὶ μηχανικῶς διδάσκοντες
 τὴν νεολαίαν. Διὰ τὰ δύο ταῦτα αἷτια, καὶ μάλιστα τὸ
 πρῶτον, εἰσῆχθη ἡ ἀλληλοδιδασκαλία εἰς τὴν Ἀγγλίαν διὰ
 τοὺς πτωχοὺς, εἰς τὴν Γαλλίαν, εἰς τὴν Αὐστρίαν διὰ τὸ στρα-
 τιωτικόν, εἰς τὴν Ῥωσσίαν ὡσαύτως, καὶ θέλει εἰσαχθῆν
 πιθανῶς κατ' ὀλίγον εἰς ὅλην τὴν φωτισμένην Εὐρώπην. Ἄμ-
 ποτε νὰ τὴν εἰσάξωσι καὶ εἰς τὰ τοῦ γένους μας κοινὰ σχολεῖα
 οἱ προεστώτες μας, ἂν θέλουν νὰ ὀνομάζωνται ἀληθινοὶ προε-
 στῶτες.